

İşitme engelli öğrencilerin sosyal zekâ düzeylerinin incelenmesi

Examination of social intelligence levels of hearing impaired students

Pelin Avcı^{1*}, Ayla Karakullukçu², Levent İlhan³

¹Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği A.B.D., avcipelin.1987@gmail.com, 0000-0002-9185-4954

²Kırıkkale Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, ayla.karakullukcu@gmail.com, 0000-0002-2462-514X

³Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, leventilhan@gazi.edu.tr, 0000-0002-1117-2700

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı işitme engelli öğrencilerin sosyal zekâ düzeylerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesidir. **Yöntem:** Araştırma grubunu işitme engeline sahip 112 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubunun yaş ortalaması 17.48 ± 0.50 'dir. Araştırmada Silvera ve ark. (2001) tarafından geliştirilen "Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği" (TSZÖ) kullanılmıştır. TSZÖ, sosyal zekâyı sosyal bilgi süreci, sosyal beceri ve sosyal farkındalık olmak üzere 3 ayrı alanda ölçmektedir. Ölçek Doğan ve Çetin (2009) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Araştırmaya katılan işitme engellilerin sosyal zekâ düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan ölçek uygulamalarından elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programında güven aralığı %95 olan 0.05 oranında anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Yapılan istatistik analizlerde sosyal bilgi süreci, sosyal beceri ve sosyal farkındalık açısından kadın ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ($p < 0.05$) bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal beceri açısından doğuştan işitme engelli ve sonradan işitme engelli olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu elde edilmiştir ($p < 0.05$). **Sonuç:** Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda sporun işitme engelli bireylerin sosyal zekâ düzeylerini önemli ölçüde etkilemediği ve işitme engelli erkeklerin sosyal zekâ düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldı. Ayrıca sonradan işitme kaybına uğrayan bireylerin sosyal beceri düzeylerinin doğuştan işitme engelli bireylere göre daha yüksek olduğu anlaşıldı. Sosyal zekâ gelişiminin sağlanabilmesi için sosyal zekâ düzeyi daha düşük olan özellikle kızlara ve doğuştan işitme engeli kaybı olan bireylerin kendilerini tanımaları ve sorgulamaları sağlanmalıdır. Ayrıca arkadaşlarıyla, çevreyle paylaşımlarda bulunmalarını destekleyecek etkinlikler gerçekleştirilmeli, bilimsel ya da kültürel gezi-gözlem, doğada yapılan okul kampları, sosyal sorumluluk projeleri, tartışma etkinlikleri, yaratıcı yazı etkinlikleri, yaratıcı drama uygulamaları ve sanatsal etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır.

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study is to evaluate the social intelligence levels of hearing impaired individuals in terms of different variables. **Method:** The research group consists of 112 students with hearing impairment. The mean age of the study group is 17.48 ± 0.50 years. Tromso Social Intelligence Scale (TSIS; Silvera, et al., 2001), was used for data collection tools in this study. TSSS surveys social intelligence in three areas: social knowledge process, social skills and social awareness. Cronbach's alpha internal consistency coefficients of the scale have been found as 0.81 for social information process, 0.86 for social skill and 0.79 for social awareness. The scale was adapted to Turkish by Doğan and Çetin (2009). The data obtained from the scale applications to determine the social intelligence levels of the hearing impaired participants were evaluated at the significance level of 0.05 with a confidence interval of 95% in SPSS 22.0 package program. **Findings:** Statistical analysis has revealed that there is no statistically significant difference between sedentary and hearing impaired individuals doing sports in terms of social knowledge process, social skills and social awareness ($p > 0.05$); however, it has also been revealed that there is a statistically significant difference between male and female students in terms of social knowledge process, social skills and social awareness ($p < 0.05$). Additionally, it has been found that there is a significant difference in terms of social skills between congenital hearing impaired and subsequently hearing impaired individuals ($p < 0.05$). **Conclusion:** By means of the findings of the study, it has been concluded that sports do not significantly affect the social intelligence levels of hearing impaired individuals and that the social intelligence levels of hearing impaired men are higher than women. Besides, it has been found that the social skill levels of the individuals who subsequently lost their hearing competence are higher than congenital hearing impaired individuals. To be able to achieve the development of social intelligence, individuals with lower social intelligence level, especially women and those with congenital hearing impairment should be encouraged to know and question themselves. Additionally, activities supporting them to share with their friends and environment, and their participation in artistic activities, scientific or cultural excursions and observation, school camps in nature, social responsibility projects, discussion activities, creative writing activities and creative drama practices should be ensured.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Anahtar Kelimeler: İşitme Engelliler, Sosyal Zekâ, Spor

Key Words: Hearing Impaired Individuals, Social Intelligence, Sports

Gönderme Tarihi/Received Date: 11.10.2020

Kabul Tarihi/Accepted Date: 25.12.2020

Yayımlanma Tarihi/Published Online: 31.12.2020

* Sorumlu yazar /Corresponding author.

Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği A.B.D. avcipelin.1987@gmail.com, 0000-0002-9185-4954

1. Giriş

Bireylerin yaşadıkları hayata uyum sağlamalarını zorlaştıran etkenlerden birisi de engeldir. Engellilik durumunun düzeyi ile ilişkili olarak kişilerin hareketlerinin kısıtlanması, duyuşsal doyum eksikliğinden kaynaklı uyumsuzluk sorunlarıyla karşılaşmak ve toplumsal ilişkilerde diğer bireylerden geride olmak bireyleri etkilemektedir (Tekkurşun Demir ve ark., 2018). Engelliler içinde bulunduğumuz toplumun kayda değer bir kısmını oluşturmaktadırlar. Dünya nüfusunun %6.1 ini oluşturan 466 milyon kişi işitme kaybı yaşamaktadır. İşitme engelli yetişkinlerin sayısı (%93) 190 milyon kadın, 242 milyon erkek olmak üzere toplamda 432 milyonu oluşturmaktadır. İşitme engelli çocuk sayısı ise (%7) 32 milyondur ve bu rakamların 2030 yılında 630 milyonu, 2050 yılında ise 900 milyonu aşması beklenmektedir (WHO, 2018). Türkiye’de yayınlanan resmi kayıtlara göre ise ülkemizde çeşitli seviyelerde işitme engeline sahip olan toplamda yaklaşık 3 milyon işitme engelli birey bulunmaktadır (İEF, 2017). Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde sağlık hizmetleri ve ekonomik durumun yetersiz olması engelli birey sayısının artışına sebep olmaktadır (Şahin, 2004).

Doğum öncesi genetik faktörler, doğum anı ve doğum sonrasında geçirdikleri rahatsızlıklar sebebiyle birtakım fonksiyon ya da organlarını kaybeden bireyler, sosyal hayatın devamlılığı konusunda bazı günlük aktiviteleri yerine getirmede problemler yaşamaktadırlar (Zengin ve ark 2016). Bir olayın bütünlüğünü kavrama, ilişkilendirme, iletişim kurma ve özümleyebilme, psiko-sosyal boyutta negatif etkiler oluşturma, özgüven eksikliği, dış faktörlere duyarsızlık, uyumsuzluk süreci yeteneklerinde ortaya çıkan eksiklikler bu problemlerden bazılarıdır (Ertürk, 2003, Tiryaki, 2000). Ayrıca birçok problem yaşamalarının sebepleri arasında toplumsal önyargı, ayrımcılık ve sosyal yaşamdan izole edilme, temel hak ve özgürlüklerden yoksun bırakılma gibi etkenler bulunmaktadır (Arıkan 2002). Bunun yanı sıra bireylerin kendilerini ifade edebilme yetenekleri, bulunduğu toplumun konuşma dilini kendilerine özgü bir şekilde kullanarak sosyal çevrelerinde iletişim kurma becerilerini geliştirmeleriyle sağlanmaktadır (Say 2013).

Yaşadığımız dünyada bulunan tüm bireyler değerlidir ve eğitim adına her birini kazanmak yegâne amaçtır. Çeşitli niteliklere sahip olan bireylere ulaşmak eğitim ve öğretim açısından önem taşımaktadır. Bireysel farklılıkların dikkate alınması eğitim sürecinin başarısı açısından esastır (Koç 2012). Eğitim için önemli olan bir başka boyut ise bir davranışın ortaya çıkması için öğrenmenin bir sonucu olması gerekliliğidir. İşitme engeline sahip olan çocukların işitebilen çocuklara göre öğrenme durumlarının daha zorlayıcı ve belirli bir süreç gerektirmesi özen ve dikkat gerektiren bir durumdur (Özsoy ve ark. 1997). Çünkü bu çocuklarda varolan gelişimsel gerilikleri en aza indirebilmek ancak onların gelişimsel düzeylerine uygun programların tasarlanması ve çeşitli fırsatlar sağlanması ile mümkün olabilmektedir (Bilir ve ark 1992). Bu fırsatlardan birisi ise engelli bireylerin topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırmak, varolan süreci hızlandırmak ve sosyalleşmelerini sağlamak amacıyla spora yönlendirilmesidir (Dunn ve Fait, 1997). Normal gelişim süreci geçiren bireylerde olduğu kadar engelli bireyler için de günlük hayatta aktif

rol almanın fizyolojik ve psikososyal açıdan pozitif yönlü etkilerinin kullanılmasında sporun katkısının büyük olduğu düşünülmektedir (Tekkurşun Demir ve ark., 2018). Duyuşsal açıdan doyum sağlama, yaşam kalitesi, sosyal çevre oluşturma, özgürlük, kendini tanıma ve hedeflenen amaca ulaşma gibi nitelikler sporun kişisel gelişim açısından değerini ortaya çıkarmaktadır (Avcı ve Can, 2020). Sporun karar verme becerisi ve özgüven gelişiminde etkin bir rol oynadığı düşünülmektedir (Karakullukçu ve ark. 2019). Bunun yanı sıra spor rekreatif bir uğraşı olarak yapıldığında, fiziksel uygunluk ve aktivite düzeylerinde de bir gelişim sağlayacaktır (Can ve ark., 2020).

Bireylerin genel zeka alanlarının dışında farklı zeka türlerinin de olduğu varsayılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de sosyal zekadır. Silvera, Martinussen ve Dahl (2001) sosyal zekayı üç ana boyutta ele almışlardır. Etkin dinleme, girişimci davranışta bulunma, bir ilişkiyi başlatma, devam ettirme ve sona erdirmeye gibi temel iletişim becerileri sosyal beceri alt boyutunda, davranışın uygun yer, zaman ve ortama göre etkin bir şekilde ortaya konulması sosyal farkındalık alt boyutunda ve insanlar arasında ki iletişimde sözlü ya da sözsüz mesajları anlama, empatik düşünebilme, açık olarak ifade edilen mesajların yanında ifade edilmeyen mesajları da anlayabilme becerileri sosyal bilgi süreci alt boyutunda ölçülmüştür.

2. Yöntem

Bu araştırma işitme engellilerin sosyal zeka düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Katılımcılar bir yerde toplanıp anket soruları tercüman eşliğinde açıklandıktan ve gerekli bilgiler verildikten sonra ankete katılanların anketi yanıtlama oranlarının daha yüksek olması göz önünde bulundurularak yüz yüze uygulanmıştır. İşitme Engelliler Okullarında öğrenim gören 112 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Kısıtlı sayıda olan engelli okulları nedeni ile çalışma grubu kota ve kartopu yöntemi ile seçilmiştir. İlişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. İlişkisel tarama ise; iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır (Karasar, 1984). Aynı zamanda sosyal zeka puan değerleri gruplar içi cinsiyet, engelli olma yaşı, işitme derecesi, spor yapma süreci özellikleri ile de karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın uygulamasında ölçek formlarının işitme engelliler spor federasyonu Baş Antrenörü ve İşaret Dili Tercümanı tarafından işitme engelli gruplara tercüme edilerek yapılmıştır. İşitme engelli gruba uygulanacak formlar için Türkiye Okul Sporları Federasyonu’nun düzenliği okullar arası spor müsabakalarına gidilerek tercümanlar eşliğinde çalışma devam ettirilmiştir.

Tromso Sosyal Zeka Ölçeği Silvera, Martinussen ve Dahl (2001) tarafından geliştirilmiştir. Doğan ve Çetin (2009) tarafından Türkçe formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak sosyal bilgi süreci, sosyal beceri ve sosyal farkındalık olmak üzere üç alt boyutta ele alınmıştır. ” Ölçeğin 2, 4, 5, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 20 ve 21. maddeleri tersten kodlanmaktadır. TSZÖ’ nün Cronbach Alfa iç tutarlılık kat sayıları Doğan ve Çetin (2009) tarafından yapılan

çalışmada Sosyal Bilgi Süreci için .77, Sosyal Beceriler için .84, Sosyal Farkındalık için .67 ve ölçeğin tamamı için .83 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise iç tutarlılık katsayıları Sosyal Bilgi Süreci için .84, Sosyal Beceriler için .71, Sosyal Farkındalık için .86 ve ölçeğin tamamı için .86 olarak bulunmuştur. Hesaplamalar sonucunda katsayıların güvenilirliği için genel kabul en az 0.70 olarak hesaplanmış olmalıdır ki bu çalışma da bu bağlamda yeterli düzeydedir (Karakoç ve Dönmez, 2014). Ölçek soruları için beşli likert tipi bir puanlama tertiplenmiştir. Yani her soru için elde edilecek en düşük değer 1, en yüksek değer 5'tir. Toplam 21 sorudan alınabilecek en düşük değer 21, en yüksek puan değeri ise 105'tir.

2.1. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmaya katılan işitme engelli bireylerin sosyal zeka düzeylerini değerlendirmeye yönelik ölçek uygulamalarından elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programında %95 güven aralığında 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Verilerin normallik sınanmasında Kolmogorov – Smirnov Testi'nden yararlanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşıldığından bağımsız iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığının sınanmasında Independent Sample T Testi; ikiden fazla bağımsız grubun ortalamaları arasındaki farklılığın sınanmasında ise One Way Anova Testi kullanıldı.

3. BULGULAR

Tablo 1'de sosyal bilgi süreci, sosyal beceri ve sosyal farkındalık açısından kadın ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmaktadır ($p < 0.05$). Ortalama değerler incelendiğinde erkeklerin sosyal bilgi sürecinin, sosyal becerilerinin ve sosyal farkındalıklarının kadınlardan daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2'de sosyal bilgi süreci ve sosyal farkındalık açısından doğuştan işitme engelli ve sonradan işitme engelli olan bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmezken ($p > 0.05$); sosyal beceri açısından doğuştan

işitme engelli ve sonradan işitme engelli olan bireyler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < 0.05$). Ortalama değerler incelendiğinde sonradan işitme engelli olan bireylerin sosyal beceri düzeylerinin doğuştan işitme engelli bireylerden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Cinsiyete Göre İşitme Engelli Bireylerin Sosyal Zeka Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	Ss	t testi	
					T	p
Sosyal bilgi süreci	Kadın	43	23.21	3.91	-2.288	0.024*
	Erkek	69	25.35	5.28		
Sosyal beceri	Kadın	43	17.23	4.28	-3.517	0.001*
	Erkek	69	20.36	4.75		
Sosyal farkındalık	Kadın	43	18.98	4.36	-3.479	0.001*
	Erkek	69	22.12	4.81		

* 0.05 düzeyinde anlamlılık

Tablo 2. Engelli Olma Yaşına Göre İşitme Engelli Bireylerin Sosyal Zeka Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyutlar	Engelli olma yaşı	n	$\bar{x}$	Ss	t testi	
					T	p
Sosyal bilgi süreci	Doğuştan	86	24.10	4.93	-1.671	0.098
	Sonradan	26	25.92	4.61		
Sosyal beceri	Doğuştan	86	18.48	4.56	-2.822	0.006*
	Sonradan	26	21.42	5.00		
Sosyal farkındalık	Doğuştan	86	20.67	4.95	-0.933	0.353
	Sonradan	26	21.69	4.59		

Tablo 3. incelendiğinde işitme kaybı derecesine göre sosyal bilgi süreci, sosyal beceri ve sosyal farkındalık açısından araştırmaya katılan bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır ($p > 0.05$).

Tablo 4 incelendiğinde bağımsız t testine göre, spor yapma süresi dağılımları açısından alt faktörlerin karşılaştırılması

Tablo 3. İşitme Kaybı Derecesine Göre Engelli Bireylerin Sosyal Zeka Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyutlar	İşitme kaybı derecesi	n	$\bar{x}$	Ss	F	p
Sosyal bilgi süreci	1 Minimal (16-25 dB)	1	21.00	-	1.17	0.138
	2 Hafif derecede (26-40 dB)	2	22.50	2.12		
	3 Orta derecede (41-50 dB)	17	24.71	4.12		
	4 Orta ileri derecede (51-70 dB)	40	23.03	4.35		
	5 İleri derecede (71-90 dB)	33	26.06	5.14		
	6 Çok ileri derecede (91 dB ve üzeri)	19	25.26	5.79		
	7 Toplam	112	24.53	4.90		
Sosyal beceri	1 Minimal (16-25 dB)	1	19.00	-	1.911	0.098
	2 Hafif derecede (26-40 dB)	2	22.00	5.65		
	3 Orta derecede (41-50 dB)	17	19.24	4.94		
	4 Orta ileri derecede (51-70 dB)	40	17.43	3.30		
	5 İleri derecede (71-90 dB)	33	20.39	5.42		
	6 Çok ileri derecede (91 dB ve üzeri)	19	20.32	5.59		
	7 Toplam	112	19.16	4.80		
Sosyal farkındalık	1 Minimal (16-25 dB)	1	14.00	-	2.041	0.079
	2 Hafif derecede (26-40 dB)	2	23.00	2.82		
	3 Orta derecede (41-50 dB)	17	20.41	5.17		
	4 Orta ileri derecede (51-70 dB)	40	19.50	4.19		
	5 İleri derecede (71-90 dB)	33	22.03	5.18		
	6 Çok ileri derecede (91 dB ve üzeri)	19	22.53	4.82		
	7 Toplam	112	20.91	4.87		

Tablo 4. Araştırma gruplarının sosyal zekâ düzeylerinin spor yapma süresi dağılımlarına göre puanlarının t testi analiz sonuçları

Alt Boyutlar	Spor yapma süresi	n	$\bar{x}$	Ss	F	p
Sosyal Bilgi Süreci	hiç spor yapmadım	52	3,12	,62	1,504	>0.05
	1 yıldan az	3	2,62	,57		
	3-4 yıl	22	3,03	,76		
	5-6 yıl	15	3,18	,41		
	7-8 yıl	8	3,00	,35		
	9-10 yıl	6	2,93	,83		
	11 yıl ve üzeri	6	2,39	,97		
Sosyal Beceri	hiç spor yapmadım	52	3,05	,50	1,141	>0.05
	1 yıldan az	3	2,77	,41		
	3-4 yıl	22	3,06	,44		
	5-6 yıl	15	3,13	,50		
	7-8 yıl	8	2,93	,36		
	9-10 yıl	6	2,83	,23		
	11 yıl ve üzeri	6	2,58	1,13		
Sosyal Farkındalık	hiç spor yapmadım	52	2,99	,69	0,681	>0.05
	1 yıldan az	3	3,04	,71		
	3-4 yıl	22	3,16	,76		
	5-6 yıl	15	2,99	,46		
	7-8 yıl	8	3,16	,47		
	9-10 yıl	6	2,88	,78		
	11 yıl ve üzeri	6	2,57	1,08		

yapılmış ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan işitme engelli öğrencilerin sosyal zeka düzeylerinin alt boyutları ile cinsiyet, engelli olma yaşı, işitme kaybı derecesi ve spor yapma süresi durumları incelenmiştir. Literatür incelendiğinde sosyal zeka ile ilgili çok fazla çalışmalar yapılmışsa da işitme engellilerde sosyal zeka düzeyine dair çalışmalara pek rastlanmamıştır. Bunun yanında çalışma grubunun küçük bir bölümden oluşması sonucu etkilemiştir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde sosyal bilgi süreci, sosyal beceri ve sosyal farkındalık alt boyutlarında cinsiyet olarak karşılaştırma yapıldığında işitme engeli olan erkeklerin sosyal zeka düzeyleri kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu istatistiksel bilgiler ışığında kadınların, erkeklere göre çevre ile ilişkilerinde daha çekingen oldukları söylenebilir. Erkeklerin ise sosyal ilişkilerinde girişken, ölçülü, çok yönlü düşünme becerisine sahip ve iletişim içerisinde olduğu bireyleri anlamaya çalışan, çevreye karşı duyarlı oldukları yorumu yapılabilir. Yalnız bu çalışma işitme engelli bireyler üzerinde yapılmış olduğundan dolayı işitme kaybı yaşamamış bireylerle çok sağlıklı iletişim kurulduğu düşünülmemesi gerekmektedir. İşitme engelli bireyler de kendi aralarında işaret dili ile iletişim kurabilmekte, duygusal bir bağ oluşturabilmektedirler. Literatür incelendiğinde bu yapılan çalışma sosyal zekanın alt boyutlarında cinsiyet üzerinde diğer yapılan çalışmaların (Doğan, 2006; Doğan ve ark., 2009) aksine farklı sonuçlar vermiştir ve bu çalışmada cinsiyette anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır.

İşitme kaybı derecesine göre sosyal zeka düzeylerinde pozitif yönlü bir etkiye rastlanmamıştır. Hafif düzey işitme engeline sahip bireylerin ileri dereceli işitme engeline sahip olandan daha sosyal ve iletişim becerisinin daha gelişmiş olabileceği görüşü söz konusu olmamıştır.

Spor yapan işitme engelliler ve hiç spor yapmamış olan akranları arasında sporun dinamiklerinden etkilenme fırsatlarının gerçekleşmediği görülmüştür. Çalışma grubunun daha geniş bir kitle seçilmesi daha farklı sonuçlar alınması ihtimalini güçlendirecektir. Bu çalışmanın aksine Berber (2011), sporun işitme engellilerde sosyalleşme üzerine etkisini incelediği araştırmasında işitme engelli spor yapan ve yapmayan öğrenciler arasında anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ve bir diğer çalışmada ise İlhan ve ark. (2012), sporun sosyalleşme üzerinde oldukça önemli düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmadan ortaya çıkan bilgilere bakıldığında işitme engelli bireylerin bilişsel düzeyde çeşitli fırsatları kaçırma durumu söz konusu görülmektedir. İşitme güçlüğü çeken gençler üzerinde Coll ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalar incelendiğinde yetersiz işitmenin sosyalleşememe, kurallara itaat etmeme, kötü alışkanlıklar edinme gibi psikolojik problemlere neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Coll ve ark, 2009). Ayrıca engelli bireyleri idare etmekte zorlandığını düşünen engelli olmayan bireylerin onlara karşı gösterdikleri tutum ve davranışları hakkında yapılan çalışmaları inceleyen Yüker (1988), engellilerin toplumdaki sağlıklı bireyler tarafından aşağılanabildiği, işe yaramaz görülebildiği ve sosyal yaşantılarında belirsizlik ve rahatsızlık duyguları besledikleri sonucuna ulaşmıştır.

İşitme engelli bireylerde spor aktivitelerine katılım sağlamak ve sosyal zeka becerilerinin gelişimi için uygun

spor branşlarını tanıtmak ve yönlendirmek amacıyla işaret diline hakim spor uzmanlarına ihtiyaç vardır. Ailenin gelir durumu, sosyal statüsü, işaret diline olan hakimiyeti, işitme kaybı derecesi ve öğrenim durumu da çocukların sosyal zeka düzeyleri açısından gelişimine olumlu katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

İşitme engelli çocuklar ile ilgilenen eğitimcilerin çalışma koşullarının uygun hale getirilmesi, işaret dilini etkin bir biçimde kullanmaları ve öğrencileri yeteneklerine ve seviyelerine uygun eğitim faaliyetlerine yönlendirebilmeleri onların gelişimi ve sosyal iletişim becerileri açısından olumlu davranışlarda bulunmalarına katkı sağlayacaktır. Spor branşlarına yönlendirilen öğrencilerin cinsiyetleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, yaşları, yönlendirildikleri spor dalına olan ilgi ve yatkınlıkları da göz önünde bulundurularak spor imkanları sağlanmalıdır.

Eğitimde olduğu gibi spor eğitiminde de fırsat eşitliğini sağlamak, engelli bireylere karşı önyargıları yıkmak amacıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, spor federasyonları ve sivil toplum örgütlerinin de etkileşim içerisine girerek faaliyetlerini artırmaları gerekmektedir (İlhan ve ark, 2007, İlhan, 2008).

İşitme engellilerin spor aktiviteleriyle ilgilenme durumları ile sosyal zeka gelişimleri açısından farklı branşlara, farklı engel türlerine ve farklı yaş gruplarına göre araştırmalar yapılması literatüre olumlu katkılar sağlayacaktır ve engelli bireylerin sosyal hayata uyum sağlaması açısından yaşadıkları ya da yaşayacakları problemlere karşı çoklu çözüm önerileri üretilmesi için fayda sağlayacaktır.

Kaynakça

- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal model çerçevesinde engelliliğe yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 12-21.
- Avcı, P. ve Can, H. (2020). *Koruma Altında Yetişmiş Bireylerin Görüşleri Doğrultusunda Sporun Yaşam Becerilerine Etkisi*. Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi, 2 (1), 10-17. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jsar/issue/55378/715108>.
- Berber, R. (2011). Sporun işitme engellilerin sosyalleşmesi üzerine etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, *Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya*.
- Bilir, Ş. Güven, N. Bal, S. Metin, N. Artan, İ. (1992). I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi: 3-6 yaş grubundaki normal gelişim gösteren 3-7 yaş grubundaki işitme özürü ve 5-7 yaş grubundaki down sendromlu çocukların büyük kas motor gelişimi ile ilgili hareketlerinin incelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü. Ankara (Bildiri Kitabı).
- Can, H. C., Özdemir, H., & Bayrakdar, A. Türkiye'de Yaygın Olmayan Bir Spor Branşı: Netbol. *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 2(1), 27-33.
- Coll, K. M., Cutler, M. M., Thobro, P., Haas, R., & Powell, S. (2009). An exploratory study of psychosocial risk behaviors of adolescents who are deaf or hard of hearing: Comparisons and recommendations. *American Annals of the Deaf*, 154(1), 30-35.
- Doğan, T., & Çetin, B. (2006). Üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeylerinin depresyon ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya*.
- Doğan, T. ve Çetin, B. (2009). Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği Türkçe Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (2), 691-720.
- Doğan, T., Totan, T., & Sapmaz, F. (2009). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Sosyal Zeka. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 235-247.
- Dunn, J. M., & Fait, H. (1997). Special physical education: Adapted, individualized. *Developmental Seventh Edition. Iowa Dubuque Brown & Benchmark*, 22.
- Erden, Z. (1995). İşitme Engelliler ve Sağlıklı Kişilerin Motor Fonksiyonlarının Karşılaştırılması. *Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara*.
- Ertürk, B. (2003). İşitme engelli çocukların ailelerine öneriler. *Ankara, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı*.
- Gür, A. (2001). *Özürlülerin sosyal yaşama uyum süreçlerinde sportif etkinliklerin rolü*. TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.
- İEF. (2014). "Başkan Mesajı", İşitme Engelliler Federasyonu, <http://www.ief.org.tr/> (Erişim: 20.08.2017).
- İlhan, L., Suveren, S., (2007), Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların, Çocuklarının Özel Eğitimleri Sürecinde Beden Eğitimi Ve Spor Etkinliklerine Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi, 9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, 670.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi.
- Levent, I., Kirimoglu, H., & Oz, A. (2012). Evaluation of social skill levels of the hearing-impaired football players. *Science, Movement and Health*, 2, 151-158.
- Karakoç, F. Y., & Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49.
- Karakullukçu, A , Öçalan, M , Avcı, P . (2019). Identification of Decision-Making Skills of the High School Students Participating in School Sports Activities . *Turkish Journal of Sport and Exercise* , 21 (1) , 110-116 . DOI: 10.15314/tsed.491662
- Karasar, N (1984) Bilimsel Araştırma Yöntemi, İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koç, M. (2012). İşitme Engelli Öğrencilerin Spor Değişkenine Göre Çoklu Zekâ Alanlarının Araştırılması, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi*.
- MEB (2010). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi İşitme Engelliler, Ankara.s, 7-15.
- Ozer, D. S. (2001). Engelliler için beden eğitimi ve spor. *Ankara: Nobel Publishing*.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (1997). Özel eğitime giriş. (8. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları, 1997 Rehberlik Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Say, C. (2013). İşitme engellilerde spor eğitimi ve serbest zaman aktivite doyumunu (İstanbul ili örneği).
- Silvera, D. H., Martinussen, M. ve Dahl, T. I. (2001). The Tromso Social Intelligence Scale, a Self-Report Measure of Social Intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, (42), 313-319.
- Şahin, H. (2004). Engellilik Kimin Sorunu? Bireyin mi, Toplumun mu?. *Öz-veri Dergisi*, 48-59.
- Tekkurşun, D. G., İlhan, E. L., Esentürk, O. K., & A, Kan. (2018). Engelli bireylerde spora katılım motivasyon ölçeği (eskmö): geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 95-106.
- Tekkurşun Demir, G. ve İlhan, EL. (2019). Spora Katılım Motivasyonu: Görme Engelli Sporcular Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 157-170. DOI: 10.31680/gaunjs.525455.

- Tiryaki Ş. (2000). Spor Psikolojisi Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. I. Baskı , Eylül Yayınevi, :109. İstanbul.
- World Health Organization. (2018). WHO global estimates on prevalence of hearing loss Prevention of Deafness. Geneva: WHO.
- Yuker, H. E. (1988). *Attitudes toward persons with disabilities*. Springer Publishing Co.
- Zengin, S., Kaya, E., & Bezci, Ş. (2016). Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Engellilerde Sporun Etkileri Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 45-56.